

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Tempelbouw

Maar Zerubbabel en Josua en de overige hoorden der vaderen Israëls zeiden tot hen: het betaamt niet, dat gijlieden en wij onzen God een huis bouwen, maar wij alleen zullen het den HEERE, den God Israëls, bouwen.

Ezra 4 : 3a.

De tempelbouw kwam na de ballingschap der kerk toch weer op gang.

We moeten niet vergeten, dat deze tempelbouw voor de weergekeerde kerk verre van gemakkelijk was. Deze weergekeerde kerk was niet groot, 't was maar een „overblijfsel“.

En de kerk was nu ook niet zo rijk als in de dagen van Salomo, toen de eerste tempel werd gebouwd. Wat is er in David's en Salomo's tijd niet bijeengebracht voor de tempelbouw!

En nu na de terugkeer uit de ballingschap, zullen er wel niet veel rijken bij de weergekeerde kerk geweest zijn. Ze waren teruggekeerd naar een verwoest Jeruzalem, naar een land, dat of niet voldoende bewerkt, of door anderen in bezit was genomen.

We moeten maar aannemen, dat de tempelbouw heel moeizaam ging.

Maar, zo lezen we in Ezra 4 : 1 en 2, daar komen op zekere dag helpers zich aanbieden, om mee te bouwen aan de tempel. Daar komt een deputatie van de volken, die reeds in Kanaän woonden, voordat de Joden terugkeerden uit de ballingschap.

Hun verzoek is: „Mogen wij ook met u bouwen?“

Is dit geen pracht kans? De tempelbouw gaat al zo moeilijk met zulk een kleine kerk. Wel, hier komen helpers: eendracht maakt toch macht?

En deze vragers zijn maar niet „de eersten de besten“.

Hoor maar wat ze zeggen: „wij zoeken uw God ook evenals gij en Hem zijn wij offerende vanaf de dagen van Esar-Haddon, koning van Assur“.

Deze mensen zijn maar geen goddelozen, wilde of blinde heidenen. Vandaag zou men zeggen: 't zijn geen onverschillige mensen, die in geen „kerk of kluis“ komen. Deze vragers zijn ook wel „kerks“. En dat zijn ze al jaren, al bijna 200 jaren.

Deze vragers willen zeggen: wat is er voor verschil, weergekeerde Joden, tussen uw kerk en de onze?

Zoekt u God? Wij ook!

Offert u God? Wij al twee honderd jaren!

* *

*

Wij zouden zeggen: dat lijkt nog al wat. Dat kan wel een goede samenwerking worden. Wat is er op tegen? Nu ja, deze mensen

zullen er wel niet zo precies over denken als de teruggekeerde Joden, maar is dat nu zo erg?

Laten we toch oppassen voor versplintering. Is het juist geen wonder, dat de weergekeerde kerk, bij haar komst in Kanaän, daar God-zoekende mensen vindt? Laten deze krachten toch samengebundeld worden!

Nietwaar, lezers, zulk een redenering kan men vandaag onder de Christenheid veelvuldig horen: maak toch geen tegenstelling, geen schema: wit-zwart, trouw-ontrouw, waarvals. Ieder heeft wel een deel van de waarheid. Andere „kerken“ menen het toch ook goed? Samenwerking is zo noodzakelijk. Daar is wel verschil, maar we volgen toch allen één Zaligmaker, één God?

* *

*

Maar laten we eens nader zien: wie waren deze vragers eigenlijk? We lezen in 2 Kon. 17, dat na de wegvoering van de tien stammen allerlei volk naar de steden van Samaria gebracht was: Babyloniërs, Syriërs en andere volksstammen.

Maar omdat deze mensen geen ontzag voor de HEERE hadden, had de HEERE leeuwen onder hen gezonden, die sommigen van hen doodden. Toen vroegen deze heidenen om een priester en de koning van Assyrië zond één uit de priesters, die zij uit Samaria hadden weggevoerd en hij woonde te Beth-El en leerde hun, hoe zij de HEERE moesten vrezen.

De godsdienst van deze „Samaritanen“ was een wonderlijk mengsel: hun eigen goden vereerden ze (lees de opsomming van hun goden in 2 Kon. 17 : 30—32) en ze dienden de HEERE in de huizen der hoogten naar het voorbeeld van de dienst van Jero-beam, de kalveren-dienst te Beth-El.

Een mengsel van heidense afgoderij en eigenwillige eredienst. De „godsdienst“ van deze Samaritanen was verre van de ware dienst des HEEREN naar Zijn Woord.

En de volken die na de wegvoering van Juda en Benjamin in Zuid-Kanaän waren binnengedrongen, b.v. de Ammonieten, de Moabieten en de Edomieten, waren ook afgoden-dienaars.

Nu weten we meer. Deze vragers dienden de HEERE niet gelijk de weergekeerde kerk. Hun dienst was niet zuiver, niet naar Gods Woord.

* *

*

En het antwoord van de weergekeerde kerk is dan ook juist geweest, naar de Schriften: „Niet voor u en voor ons, om te bouwen het huis van onze God, maar wij zullen alleen bouwen“.

Samenwerking is onmogelijk!

Vele Christenen stoten zich nu, vandaag, nog aan dit antwoord van de weergekeerde kerk. Dit antwoord noemt men hard, onverdraagzaam, enghartig, hoogmoedig.

Dat is geen wonder! De christenheid van

UIT DE INHOUD:

Tempelbouw	C. S.
De rechtvaardigen	H. J. J.
Evangelisatie onder Roomsden (II)	J. M.
De vrijmaking van Prof. Popma	C. V.
En nu de mens zelf... (IV)	G. P.
Restricties	B. T.
Het boek des levens (III)	H. V.
Kritische krabbels	Frater
Boekbespreking	C. V.
Van hier en ginds	
Persschouw	
Kerknieuws	

nu zegt immers: 't doet er niet toe, steek de hand maar uit.

Maar dit antwoord was niet hoogmoedig. Is dat hoogmoedig, om gehoorzaam te zijn aan Gods Woord? Was de eerste tempel niet verwoest om de afgoderij en de eigenwillige dienst van Juda? Is niet ongehoorzaamheid aan de HEERE de dood voor de kerk?

Hoogmoed is dit: 't beter willen weten dan de HEERE. Gods Woord beslist in de kerk.

De Heere Jezus zei eens tot de Samaritaanse(!) vrouw, ongeveer 500 jaren later: „gijlieden, Samaritanen, aanbidt, wat gij niet weet“, m.a.w.: uw eredienst is verkeerd.

* *

*

Laat deze geschiedenis ons maar tot lering zijn! Wij behoeven vandaag geen tempel van steen meer te bouwen. Wij mogen nu zelf de tempel van God zijn, als vergadering van Gods volk, gekocht door Christus' bloed.

Maar de kerkvergadering, de „tempelbouw“, moet ook nu zijn naar Gods Woord!

Onze voorouders (en wij met hen!) beleden: „Wij geloven, dat men wel naarstig en met goede voorzichtigheid, uit het Woord Gods, behoort te onderscheiden, welke de ware kerk zij“. Uit het Woord Gods. Het is best uit te maken!

„Kortelijk, zo men zich aanstelt naar het zuiver Woord van God, verwerpende alle dingen, die daar tegen zijn, houdende Jezus Christus voor het enige Hoofd“. Art. 29 N.G.B. Dat is niet „hoogmoedig“ en „enghartig“ of „uit-de-tijd“.

Zó staan wij op de goede basis, n.l. Gods Woord.

En zó kunnen we pas zeggen: „Komt, alle ware Christgelovigen, gaat met ons en doet als wij“.

Dat is werkelijk: Catholiek en oecumenisch! „Een gladde theorie over ware en valse kerk heb ik niet. En niemand onzer heeft die nodig. Maar het is een levenskwesitie voor ons allen, dat we de Heere trouw blijven en Zijn verbond bewaren“ (Prof. B. Holwerda in „De hoer in Openb. 17—19“).

C. STAM.

DE RECHTVAARDIGEN

Als we enigszins in de Schrift thuis zijn is het ons bekend, dat daar dikwijls over rechtvaardigen wordt gesproken. Noach is de eerste, die zo genoemd wordt. „Noach was een rechtvaardig, oprecht man in zijn geslachten: Noach wandelde met God”. Gen. 6 : 9. Als Abraham bij God pleit voor het behoud van Sodom, zegt hij: „Zult Gij ook de rechtvaardige met de goddeloze ombrengen? Misschien zijn er vijftig rechtvaardigen in de stad: zult Gij ze ook ombrengen en de plaats niet sparen om de vijftig rechtvaardigen, die binnen haar zijn?” Gen. 18 : 23. Vooral in de psalmen komen ze herhaaldelijk voor. „De HERE kent de weg der rechtvaardigen, maar de weg der goddelozen zal vergaan”. 1 : 6. „Verblijdt u in de HERE en verheugt u gij rechtvaardigen en zingt vrolijk alle gij oprechten van hart”. 32 : 11. „Veel zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen, maar uit die alle redt hem de HERE”. 34 : 20. „Het weinige dat de rechtvaardige heeft is beter dan de overvloed veler goddelozen”. 37 : 16. Het Nieuwe Testament weet ook van mensen, die rechtvaardig zijn in tegenstelling met anderen, die goddeloos zijn. Van Zacharia en Elizabet lezen we in Luk. 1 : 6: „En zij waren beiden rechtvaardig voor God, wandelende in alle de geboden en rechten des HEREN onberispelijk”. Hetzelfde geldt ook van Jozef en Maria, evenals van Simeon: „Deze mens was rechtvaardig en godvrezend, verwachtende de vertroosting Israëls en de Heilige Geest was op hem”. Luk. 2 : 25. We verwonderen ons allicht als we in II Petr. 2 lezen van de „rechtvaardige Lot” welke „rechtvaardige man” z'n „rechtvaardige ziel” gekweld heeft.

Het is uit deze voorbeelden wel duidelijk, dat er volgens de Schrift rechtvaardigen zijn. Maar anderzijds staat er ook, dat niemand voor God rechtvaardig is. Zo lezen we in Job 15 : 14: „Wat is de mens, dat hij zuiver zou zijn en die geboren is van een vrouw, dat hij rechtvaardig zou zijn?” En in Ps. 143 : 2 staat: „En ga niet in het gericht met uw knecht; want niemand die leeft zal voor uw aangezicht rechtvaardig zijn”. Welk woord door Paulus wordt aangehaald in Rom. 3 : 10: „Daar is niemand rechtvaardig, ook niet één; daar is niemand die God zoekt; allen zijn zij afgeweken, samen zijn zij onnut geworden, daar is niemand die goed doet, daar is ook niet tot één toe”. Ook zijn er mensen, die bij zichzelf vertrouwen, dat zij rechtvaardig zijn, zoals de Farizeeën, terwijl ze het niet zijn. Terwijl de Heiland van de Schriftgeleerden zegt: „Alzo ook schijnt gij wel voor de mensen van buiten rechtvaardig, maar van binnen zijt gij vol geveinsdheid en ongerechtigheid”. Matth. 23 : 28.

Als we deze gegevens overzien kunnen we dus vaststellen, dat er rechtvaardigen zijn, rechtvaardigen voor God. Vervolgens dat niemand voor God rechtvaardig is. Tenslotte, dat er ook mensen zijn die menen rechtvaardig te zijn, terwijl ze ondertussen goddeloos zijn. Hoe is dit alles te rijmen?

Om met het laatste te beginnen, Schriftgeleerden en Farizeeën hadden wel een „ijver tot God” zoals Paulus in Rom. 10 zegt, maar „niet met verstand”. Zij kenden Gods reddende rechtvaardigheid niet. We kunnen ook zeggen: zij wilden van Gods genade niet leven. Zij zagen de verhouding tussen God en de mensen als die tussen twee elkander vreemde partijen, die een contract afsloten. God was wel zo goed om zijn wet aan zijn volk te geven en nu moest dat volk daarmee in eigen kracht maar klaar zien te komen. Paulus zegt van hen: „Want alzo zij de rechtvaardigheid Gods niet kennen en hun eigen gerechtigheid zoeken op te richten, zo zijn zij aan de rechtvaardigheid Gods niet onderworpen”. Rom. 10 : 3. Zij verwachtten hun gerechtigheid niet van Gods reddende gerechtigheid, ze leefden niet van Gods genade, maar zij wilden eigen rechtvaardigheid voor God bewerken door hun vrome werken: veel bidden en veel vasten en veel aalmoezen geven en duizend goede werken meer. Ze hielden zich streng aan de wet en strenger nog aan de traditie en kwamen soms zo ver, dat ze meenden de hemel wel verdiend te hebben. Ze waren vaak hard voor de „schare

die de wet niet kent”, hadden geen barmhertigheid voor zondaren, veroordeelden het als de Here Jezus tollenaars en zondaars zocht te redden. En zijn er toe gekomen de enige Rechtvaardige in de volle zin van het woord te doden. Met al hun eigen gerechtigheid bleken ze goddeloos te zijn. Hun hart was niet recht voor God, maar vol van ongerechtigheid.

Wat betreft die plaatsen waar staat, dat niemand rechtvaardig is voor God, daarmee wordt gezegd dat niemand met zijn eigen gerechtigheid voor God kan bestaan. Indien we God alleen kennen als de strenge Rechter, die ons als „vreemden” naar de norm van Zijn wet beoordeelt, dan zeggen we: „Zo Gij in 't recht wilt treden en gadeslaan onze ongerechtigheden, ach wie zal dan bestaan?” Van jood en heiden, van vromen-in-eigenogen en van goddelozen geldt het woord der Schrift: „Want zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods”. Rom. 3 : 23. Maar als dit waar is — en het is waar — hoe kan de Schrift dan spreken van rechtvaardigen en nog wel rechtvaardigen-voor-God?

Eén ding is wel duidelijk: rechtvaardig betekent niet „zonder zonde”. Ik was al lang de kinderschoenen ontwassen, toen dit eindelijk eens tot mij doordrong. Ik zeg niet, dat dit de schuld van kerk en school is, het kan aan mij gelegen hebben. Maar voorzover ik mij herinner heb ik in m'n jonge jaren altijd de gedachte gehad, dat „rechtvaardig” gelijk stond met „zonder zonde”. Als mij op school of catechisatie ooit gevraagd is of er ook rechtvaardigen waren, dan heb ik vast geantwoord: „Nee die zijn er niet”. Vermoedelijk ben ik wel niet de enige, die dit antwoord zou geven. Van mijn catechisanten heb ik herhaaldelijk hetzelfde antwoord gehad: „Rechtvaardigen zijn er niet”! Net zomin als er heiligen zijn. Want heiligen en rechtvaardigen zijn mensen zonder zonde.

Eerst in de pastorie is mij het licht opgegaan over het Bijbelse spreken over de rechtvaardigen. Noach was niet zonder gebrek, denkt maar aan zijn dronkenschap. Lot was niet zonder zonde, wat deed hij daar in Sodom? David is menigmaal en diep in zonde gevallen. Toch waren zij rechtvaardigen, mensen naar Gods hart, die met God wandelden. Ze waren anders dan de goddelozen, de onrechtvaardigen, die God niet vreesden en geen mens ontzagen.

De rechtvaardigheid van de gelovigen staat in verband met de rechtvaardigheid Gods. Aan Gods vergevende en verlossende gerechtigheid hebben de vromen hun rechtvaardigheid te danken. God heeft met hen het verbond opgericht. Hij komt tot hen met beloften van vergeving der zonden en eeuwig leven. God geeft zich aan Zijn volk in zijn verbondsgerechtigheid. Nu zijn er goddelozen, die de HERE de rug toekeren. Ze redden zich zelf. Zoeken eigen gerechtigheid op te richten. Hebben geen verwachting van de HERE. Achten Gods beloften voor niets. Leven zonder God en zonder hoop in de wereld. Handhaven hoogmoedig zichzelf en vertreden de ellendigen.

Daartegenover nu staan de rechtvaardigen. Ze buigen dankbaar voor Gods beloften. Ze verwachten alles van Gods reddende gerechtigheid of genade. Ze bidden om vergeving als ze gevallen zijn. Vragen om kracht in de strijd tegen de verzoeking. Ze vrezen voor Gods dreigingen en worden bang voor de zonde. Ze hopen op Gods bijstand en kunnen zonder de HERE niet leven. En ze worden rechtvaardigen genoemd, omdat ze in de rechte verhouding tegenover de HERE staan. Hun levensrichting is niet van de HERE af, maar naar Hem toe. Ze struikelen en vallen soms. Ze dwalen soms als schapen, die hun Herder hebben verloren. Maar ze kunnen het zonder Gods genade niet uithouden in hun leven. Ze hebben verdriet, als ze Gods wet schenden en keren met gebroken hart en verslagen geest tot de HERE terug. En als het heel erg is met hun zwakheid en gebrek dan roepen ze uit diepten van ellende: „O God wees mij, zondaar, genadig”. En als ze vergeving vinden is hun hart weer in de HERE gerust en begeren ze met een hartelijk voornemen niet naar sommige, maar naar al

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Hölwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

Gods geboden te leven. Daarbij steunen ze niet op eigen gerechtigheid noch op eigen kracht — want die hebben ze niet — maar op Gods gerechtigheid en op de kracht van de Heilige Geest. En zo behagen zij aan God de HERE en worden gezegend.

Zo spreekt het Oude Testament over de rechtvaardigen. Ze zijn van nature geen haar beter dan de goddelozen. Ze roemen dan ook nooit in zichzelf. Zijn ook niet hard voor andere zondaren, maar met ontferming bewogen. Ze roemen alleen maar in de HERE en leven uit het geloof, dat alles van Hem verwacht.

Boven schreef ik: „Aan Gods vergevende en verlossende gerechtigheid hebben de vromen hun rechtvaardigheid te danken”. Bij het licht van het Nieuwe Testament moeten we het zo zeggen: Aan Gods vergevende en verlossende gerechtigheid, die in Christus is geopenbaard, hebben de vromen hun rechtvaardigheid te danken. Christus is hun gerechtigheid. „Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, die ons geworden is wijsheid van God, en **rechtvaardigheid**”. I Cor. 1 : 30.

In de volle zin van het woord is er maar één Rechtvaardige. Niemand heeft Hem ooit van zonde kunnen overtuigen. Johannes schrijft: „Wij hebben een Voorspraak bij de Vader, Jezus Christus de Rechtvaardige”. I Joh. 2 : 1. Hij heeft alle gerechtigheid vervuld voor ons. En wij worden alleen rechtvaardig door het geloof in Hem. Als er in de Schrift staat, dat wij **gerechtvaardigd** worden door het geloof betekent dat ook, dat wij **rechtvaardig** worden door het geloof. Als God ons vrijspreekt van schuld en straf der zonde om Christus' wil en wij door het geloof deze weldaad aannemen zijn we rechtvaardig voor God, staan we weer in de rechte verhouding tot de HERE en juichen we: „Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof hebben vrede bij God door onze Here Jezus Christus”. Rom. 5 : 1.

Groter voorrecht is er niet dan rechtvaardig voor God te zijn. Maar het is een voorrecht, dat vergezeld gaat van een grootse roeping. Zijn we rechtvaardigen, dan zullen we ook als rechtvaardigen leven. Zoals Johannes zegt in I Joh. 3 : 7: „Kinderkens, dat u niemand verleide. Die de rechtvaardigheid doet, die is rechtvaardig, gelijk Hij rechtvaardig is”.

Er is een dode orthodoxie die meent, dat de rechtvaardigheid voor God opgaat in het weten van en opkomen voor de rechte leer. Een leer die vaak nog weinig te maken heeft met de leer van de Heilige Schrift. De Farizeeën waren ook orthodox, niet in de goede maar in de slechte zin van het woord. Maar de Here Jezus zei tot z'n discipelen: „Ik zeg u, tenzij uw gerechtigheid overvloediger zij dan der schriftgeleerden en der Farizeeën, dat gij in het Koninkrijk der hemelen geenszins ingaat”.

Het leven der echte rechtvaardigen is: Dat ze wandelen met God. Dat ze de HERE kennen in al hun wegen. Dat ze lust hebben te leven naar uitwijzen van het heilig Evangelie. Dat ze de hand afkappen die tot zonde verleidt. Dat ze lichaam en ziel rein bewaren, omdat die het eigendom van Christus zijn. Dat ze de zonde haten en vlieden en de duivel weerstaan. „Die rechtvaardig is, dat hij nog

rechtvaardig worde; en die heilig is dat hij nog geheiligd worde". Openb. 22.

Er zijn theologen, die beweren dat rechtvaardigen en goddelozen „één pot nat" zijn. Ze werpen gelovigen en ongelovigen op één hoop en zeggen, dat ze allen onder Gods oordeel liggen. Zo spreekt de Schrift niet. Zij zegt wel, dat de rechtvaardigen nooit hebben te roemen dan in de HERE. Al wat ze zijn en hebben ontvangen ze van God. Maar de Schrift zegt ook, dat Hij de rechtvaardigen zal zegenen en de goddelozen zal vloeken. Zowel buiten als in de Kerk. De rechtvaardigen zijn anders en leven anders dan de goddelozen. Als dit niet meer uitkomt, dan

zijn ze niet meer rechtvaardigen, maar goddelozen.

Ik vond ergens een goede vergelijking die ik hier doorgeef. Als Bach speelde op een gebrekkig kerkorgel dan was dat spel niet volmaakt. Maar zelfs op zulk een gebrekkig instrument klonk door het meesterschap van Bach.

Wij zijn maar zeer gebrekkige instrumenten. Maar Gods reddende gerechtigheid zal uitstralen door het leven der rechtvaardigen heen. Zo zullen de rechtvaardigen verkondigen de heerlijkheid van Gods gerechtigheid.

H. J. JAGER.

Evangelisatie onder Roomsen¹⁾

II

In het eerste artikel werd een kort overzicht gegeven van hetgeen onder ons over dit onderwerp in de laatste zeventig jaar werd gezegd en gedaan.

Nu komen we tot opzettelijke bezinning omtrent onze roeping ten aanzien van Rome.

Moelijk is deze bezinning omtrent Rome en onze verhouding ten aanzien van Rome niet, in zoverre in onze gereformeerde belijdenis onze positiebepaling is gegeven.

Onze Geref. Geloofsbelijdenis heeft op Rome het oog als zij in artikel 5 uitspreekt, dat wij de heilige Schriften hebben om daarnaar ons geloof te reguleren en daarop ons geloof te gronden; en als in artikel 7 wordt gezegd, dat deze heilige Schriften de wil Gods volkomen vervatten en dat hetgeen de mens schuldig is te geloven, daarin genoegzaam geleerd wordt; en als in de artikelen 27—32 over de kerk wordt gesproken zoals dat daar geschiedt; over de enigheid der Kerk, die een enigheid des geloofs is, en niet een eenheid die bestaat in een zichtbare, georganiseerde bundeling, die gebonden is aan de opperste bisschop, de paus en aan de moederkerk te Rome²⁾; en als in artikel 29 de „merktekenen" van de ware en de valse kerk worden opgesomd en niet minder als in datzelfde artikel de „merktekenen" der christenen worden genoemd. Ook die laatste zijn geheel anders dan de eigenaardigheden waaraan de roomse vroomheid kenbaar is³⁾. Ook als in onze belijdenis wordt gesproken over de regering der kerk door de ambten, van de dienaren, ouderlingen en diakenen, en van de orde en discipline der kerk (art. 31 en 32) gaat dat rechtstreeks tegen Rome.

En als daarna in artikel 33 wordt gehandeld over de sacramenten, weersprekt de belijdenis Rome. Eveneens in de artikelen over de doop en het avondmaal, wordt de leer van Rome met betrekking tot deze sacramenten weersproken met de heilige Schrift in de hand. Tenslotte dat wat de Belijdenis zegt in het artikel over het ambt der overheid dat is anti-roomse, en niet minder het laatste artikel over de wederkomst van Christus en het laatste oordeel.

Het overheidsambt is bij Rome niet rechtstreeks gehoorzaamheid verschuldigd aan God, maar onderworpen aan de kerk, dat wil zeggen aan hem, die op aarde als het hoofd van de kerk wordt gezien. Rome kent geen ambten buiten de kerkelijke ambten en kent geen rechtstreekse verantwoordelijkheid aan God. Rome kent alleen maar de schrik en de angst en de siddering voor de dies irae, de dag des toorns.

We kunnen zeggen, dat in onze geloofsbelijdenis overal op de achtergrond staan de dwalingen van Rome, waartegenover de schriftuurlijke belijdenis wordt gesteld.

Onze kerken belijden zeer nadrukkelijk dat de roomse kerk de ware kerk niet is, zoals deze zich zelf noemt. Integendeel. Zij is afgevallen van de leer der apostelen en profeten. Zij is een afvallige kerk geworden. Zij heeft wel veel uit de schat der oude kerk bewaard. Maar dat is bij haar veelal verward in traditionalisme. Zo heeft zij de heilige Schriften. Maar de uitlegging dier Schriften is niet vrij. Die is gebonden aan de leer der kerk. Die rust in de leer der kerk. Daartegenover is een van de mooiste gaven, welke de HEERE aan de kerken der Reformatie heeft gegeven, dit,

dat zij de vrijheid der exegese hebben hervonden en herkregen.

Zo heeft Rome de oude twaalf artikelen des geloofs. Maar wat zegt dat als deze onderworpen zijn aan de verklaring der verstarde traditionele kerkleer? Toen in het begin van de 16e eeuw het God heeft behaagd zijn oude kerk in west Europa tot nieuw leven te roepen door het volle evangelie weer op de kandelaar te plaatsen, toen is een groot gedeelte van die oude kerk niet gegrepen door dat Woord en door deze reformatie, maar in dienstbaarheid achter gebleven.

En dat grote gedeelte is niet alleen achtergebleven, het heeft zich onder leiding van de pausen tégen de reformatie der kerk krachtig verzet. Kort nadat de reformatie is gaan doorwerken, heeft Rome de beroemde synode te Trente bijeen geroepen, die jaren heeft geduurd! Nu, deze synode te Trente heeft de roomse kerk tot een secte gemaakt, of nog liever tot de valse kerk, die zich tegen de waarheid heeft gekeerd en die haar vloek heeft uitgesproken onder anderen over hen, die durven zeggen, dat het Woord Gods gezegd heeft boven de uitspraak van de kerk; dat de goede werken niet verdienen tot de zaligheid, en dat de zaligheid alleen uit genade door het geloof wordt verkregen; dat geen beelden geëerd en geen heiligen aangeropen mogen worden!

En op de vraag waarom wij een roeping

hebben tegenover Rome, zou ik hetzelfde antwoord willen geven dat prof. Lindeboom op deze vraag heeft gegeven in 1890, „omdat Rome nog de zelfde is als in de 16e eeuw". En hij, de vurige evangelisatieman, voegt er aan toe: „Daarom verzaken alle Protestanten, alle ware Christenen hun dure roeping, als zij Rome met rust laten".

De roomse kerk heeft ook dit kenmerk van mensenverheerlijking, dat zij nimmer van een dwaling kan terugkomen. Dat is onmogelijk geworden, vooral sinds het dogma van de pauselijke onfeilbaarheid is aangenomen in 1870. Nooit zal Rome en kan Rome erkennen: wij hebben ongelijk gehad. Wij zijn van het heilspoor afgegaan. Dat is onbestaanbaar. Indien Rome dat zou doen, zou zij Rome niet meer zijn. Met haar onfeilbaarheidskarakter is de onmogelijkheid van wederkeer tot des HEEREN Woord gegeven. Daarom moeten wij ook nimmer speculeren op de vreemde verwachting, dat zelfs Rome nog wel tot bekering zou kunnen komen. Dat is een onmogelijkheid. Er is maar één verwachting dat roomse mensen, priesters en leken, de waarheid vinden en dan zijn ze van Rome en de slavernij en verblinding verlost en vrijgemaakt. We moeten ons in onze visie op Rome niet laten leiden door gesprekken met sympathieke roomse geestelijken of door ontmoetingen met roomse schrijvers, die veel begrip tonen voor het protestantisme, zoals dat heet.

Beter doen we ons te houden aan de kerkleer van Rome. Daaraan houden die sympathieke, roomse geestelijken zich ook. Ze kunnen niet anders als zij rooms willen blijven. Beter doen we ons te laten leiden door de heilige Schrift zelve en door de gereformeerde belijdenis omtrent Rome.

Volgende keer een nauwkeuriger blik op Rome.

J. MEESTER.

¹⁾ Hier volgt het 2e deel van het referaat dat schrijver hield op het laatstgehouden Congres van het Verband van Evangelisatie-Commissies, te Rotterdam, 29, 30 en 31 juli '57.

²⁾ Art. 27 N. G.B.: Maar zij is verspreid en verstrooid door de gehele wereld; nochtans te zamen gevoegd en verenigd zijnde met het hart en wil in enen zelfden Geest, door de kracht des geloofs.

³⁾ Over de eigenaardigheden der roomse vroomheid zie men bijv. H. J. Hegger: Mijn weg naar het Licht, Wever, Franeker, passim vgl blz. 12, 15, 52, 57, 70, 71, 83, 84, 96 enz.

De vrijmaking van Prof. Popma

Prof. Popma heeft zich vrijgemaakt.

Dit bericht verspreidde zich in het eind van de vorige week. En in een „getuigenis" heeft Prof. P. publiek rekenschap afgelegd van deze daad.

Prof. P. typeert zijn daad als de vervulling van een ambtelijke roeping. Ze was niet een theologische beslissing, nog minder een kerkpolitieke. Van beide was zij veeleer het tegendeel. Naar hij getuigt heeft hij het gedaan in het geloof zo de HEERE te moeten — en te mogen! — dienen. In hem werd het woord van Jeremia (20 : 7) bewaarheid: Gij hebt mij overreed, HEERE, en ik heb mij laten overreden; Gij zijt mij te sterk geweest en hebt overmocht.

Het geloofsgetuigenis waarin Prof. Popma omtrent deze stap rekenschap aflegde is een inhoudrijk geschrift. Het tekent zijn beslissing in het brede en diepe verband met het woord des HEEREN, de kerk van Christus en dus ook in concreet verband met het christelijke en kerkelijke leven van onze dagen. Wat hij zegt omvat zeer veel en heeft verstrekkende consequenties. Veel meer dan men bij een éérste, hoe grondige lezing ook, verwerken kan. Speciaal zal dat laatste het geval zijn, wanneer men nog onwennig, of zelfs vreemd staat tegenover de achtergronden, de tendenzen, de wijze van zeggings van dat geschrift. Daarom vraagt Popma's getuigenis — en dat is een eerste daad van christelijke gemeenschapsoefening — diepgaande en gelovige bezinning. We zijn voorlopig, of we het weten of niet, willen of niet, van dit getuigenis niet af. En ik acht dat een zegen van God. Ongetwijfeld zal Prof. Popma verschillende opmerkingen successief uitwerken

en concretiseren en dan kan daarover, naar ik vurig hoop, op hoog niveau worden gediscussieerd.

In eerster instantie geef ik daarom thans slechts een paar opmerkingen over wat Prof. Popma deed en schreef.

Vooreerst deze: De Wijsbegeerte der Wets-idee, waarvan Prof. Popma een vooraanstaand vertegenwoordiger is, en dan iemand, die speciaal met het oog daarop bloedige ernst wil maken met het geloof in Gods openbaring zoals zij in de Schrift tot ons komt, heeft o.a. deze grote verdienste gehad, dat zij voor de oorlog krachtig en duidelijk de realiteiten van verbond, belofte en doop heeft gepredikt. Dat is inderdaad één van haar onmiskenbare verdiensten. Of beter gezegd: dat is een genade welke God haar schonk, het was de vervulling van een roeping waartoe God haar verwaardigde. Niet het minst door wat zij daaromtrent te berde had gebracht werd het religieuze verzet tegen de synodale beslissingen van de veertiger jaren geleid en gestimuleerd. Alle aanhangers van deze Wijsbegeerte waren „bezwaard". Toen Dr Zuidema uit Indië terug kwam en hij mij vroeg: Wat is er in de kerk gebeurd, kon ik naar waarheid zeggen: Wij hebben gestreden om de vrijheid te behouden datgene te prediken wat jij en mannen als Vollenhoven, Van Teijlingen en andere uit de Schrift hebben geleerd over de vastheid en de rijkdom van het verbond — en in die strijd zijn wij „gevallen"! En we stemmen geheel in met Prof. Dooyeweerd als hij verklaart, dat ook al zou men het „eens" zijn met de „Vervangingsformule" — wat niet het geval is, omdat God geen duidelijk voor-

schrift geeft, dat de gelovigen hun kinderen voor wedergeboren moeten houden of, in ieder geval, voor kinderen die wedergeboren-zijn-of-zullen-worden — men die formule toch moet afwijzen omdat ze geen woord Gods belijdt maar theologische constructie biedt. Prof. Popma heeft nu metterdaad ernst gemaakt met wat de Wijsbegeerte der Wets-idee in dit opzicht reeds zo vele jaren leert. Hij heeft een gelovig „neen” gezegd tegen dat wat de kerk alleen maar schenden kan.

Voorts is het zo: Prof. Popma heeft zich vrijgemaakt met veel en scherpe kritiek op de vrijmaking als kerkhistorische daad én op de vrijgemaakten. Maar hij doet dat in een getuigenis omtrent eigen „vrijmaking”! Ook omdat die kritiek zo wordt geuit zijn we er dankbaar voor. Al betekent dat niet, dat we die aanstonds en zonder meer aanvaard- en Maar: kritiek van wie met ons Gods Woord onvoorwaardelijk geloven, Christus' kerk liefhebben en aan haar trouw zijn is een zegen. „Slaat een rechtvaardige mij, het is liefde; kastijdt hij mij, het is olie op mijn hoofd, die mijn hoofd niet zal weigeren”. (Ps. 141 : 5). Wie **werkelijk** vrijgemaakt is ziet de zonden en gebreken in eigen kerk-gemeenschap scherp en met droefheid. Hij is ten volle bereid de woorden waarmee Calvijn de gereformeerde kerk van zijn dagen aan de wereld voorstelde, geheel tot de zijne te maken, deze woorden namelijk: „Welk een armzalige en verachte mensjes wij zijn, zijn wij ons zeer wel bewust, namelijk voor God ellendige zondaars, en voor de ogen der mensen de allerverachtste; indien men wil, uitwerpselen en wegwerpselen der wereld, of zo men nog iets verachtelijkers kan noemen; zodat er **niets** overblijft waarop wij bij God mogen roemen, dan alleen zijn barmhartigheid, door welke wij zonder enige verdienste onzerzijds tot de hoop op de eeuwige gelukzaligheid zijn aangenomen”. En daarom zijn we bereid aandachtig en broederlijk te luisteren naar wat

Prof. Popma ons zegt. Uit zijn kritiek blijkt bovendien, dat Prof. Popma zonder enige illusie de gemeenschap met een zelfstandige gewoon-gereformeerde kerk heeft gezocht. Zijn broeders kunnen hem niet meer tegenvallen. En hij hun niet. Het is een zegen zonder illusies in de kerk te mogen leven!

Ten slotte nog dit: de overkomst van Prof. Popma betekent een voortgaande verwerking van de ware pluriformiteit der kerk. Prof. Greijdanus en Prof. Schilder hebben met evenveel kracht tegen de valse als vóór de ware pluriformiteit der kerk gestreden. De valse pluriformiteit is niets anders dan het camoufleren met een mooie naam van wat in wezen niets anders is dan zondige geduldheid, of zelfs ontrouw en afval. Maar de ware pluriformiteit is dit, dat in de kerk van Christus de veelkleurigheid en veelvormigheid van het in Christus verlorene mens-leven openbaar wordt. Het is o.a. de overwinning op sectarisme theologische verstar-ring, het identificeren van de kerkelijke confessie met een of andere theologie, het zich on-kerkelijk binden aan een theoloog en dergelijke. De ware pluriformiteit bloeit waar het Woord Gods werkelijk wordt geloofd, de confessie als gelovige vertolking van het Evangelie wordt nagesproken en de kerkelijke trouw onaangetast blijft. Ze is de weerspiegeling van de veelkleurige wijsheid Gods waarvan de afzonderlijke gelovige niet meer dan iets en alleen de ganse gemeente van alle plaatsen en tijden de volle heerlijkheid kan openbaren.

Wij danken God, dat Hij Prof. Popma het geloof gaf deze stap te doen. We geven hem van harte de broederhand. En we hopen, dat méé door zijn arbeid de kerk van Christus steeds meer moge gebonden worden aan het Woord van God om daardoor een licht te zijn in een duistere wereld en een verwarde Christenheid.

C. V.

wint om haar ongelukkig kindje Lineke nog één keer in het gesticht te gaan bezoeken, maakt de ontmoeting met de afzichtelijk geworden Lineke zulk een indruk op haar, dat zij een ernstige inzinking krijgt en voor goed bedlegerig wordt.

Kort daarop sterft Nel, diep betreurd door Jan en Gerda. Jan blijft doorwerken en behaalt ondanks alle tegenslagen zijn doctors-titel. Tegen het eind van het boek vindt Jaap zijn meisje. Het boek sluit af met het doods-bericht van Lineke.

*
* *

Aldus het simpele verhaal, de ruggegraat, waarlangs deze roman van vlees en bloed is opgebouwd.

Dwars daar doorheen speelt zich een probleem af, dat zich ontwikkelt tot een bijna onoplosbaar raadsel: de verhouding tussen Jan en Nel. Voor de buitenwereld zijn ze broertje en zusje, straks broer en zuster, doch ze hebben elkaar lief, en ze onderkennen deze liefde eerst als het te laat is. Want pas wanneer Jan verloofd en gehuwd is, gaat hij beseffen welke onlosmakelijke banden van jaren her hem met Nel verbinden. Zijn bestaan wordt in feite levenslang door twee overtuigingen geregeerd: dat Nel nooit zijn vrouw zal zijn („Ik zal daar nooit komen, Jan”, pag. 23), maar daarnaast die zekerheid van nog oudere datum: „Jij bent er altijd geweest, Nel” (pag. 15, 47), de wetenschap dat zij altijd in zijn leven de eerste is geweest, en daarin zal blijven voortbestaan, wat er ook gebeurt!

Deze twee krachten van overtuiging verichten in feite een brekende functie ten aanzien van de realiteit van het leven van Jan, ze scheppen in deze roman het conflict dat het kenmerk is van ieder drama, het toont ons het conflict dat een crisis veroorzaakt die om een oplossing vraagt.

De schrijver heeft het zich in de uitwerking van zijn stof niet gemakkelijk gemaakt. Geen enkel goedkoop succes heeft hij nagejaagd, noch langs lijnen van geleidelijkheid zijn stof ontwikkeld. Hij heeft de consequente uitwerking van de conflictsituatie niet alleen niet geschuwd, maar deze ook opgevoerd tot alle vragen die binnen dit kader mogelijk zijn. De eeuwenoude vragen van noodlot en voorzienigheid, wetten der natuur en innerlijke fataliteit vinden in deze roman een plaats, en zelfs op die wijze dat ook een op deze vragen enigermate georiënteerde lezer verschrikt wordt door de emoties die Popma weet op te wekken. De auteur bezon zich niet zonder gevolgen op de diepste vragen van de Griekse tragedie, en de winst van deze bezinning is onder andere aan deze roman geheel natuurlijk ten deel gevallen. Als classicus is het misschien de grootste verdienste van de schrijver dat hij de in de Griekse tragedie gestelde vragen heeft verplaatst naar onze tijd, en de in het oude Griekenland gestelde vragen hier in Christelijke zin heeft beantwoord. Want het is een boek met Griekse vragen, in wezen somber van noodlot en natuurnoodwendigheid, waarmee Sophocles, later Shakespeare en in onze dagen nog Arthur van Schendel geworsteld hebben, doch de auteur van deze roman is hun vragen niet uit de weg gegaan, maar heeft de moed gehad ze te beantwoorden in Christelijke zin. En dat is allereerst mogelijk geweest doordat hij die vragen heeft onder ogen durven zien, en de weg waarop zij gesteld werden ten einde toe heeft bewandeld. Wat dit boek aantrekkelijk maakt voor wie werkelijk zich verdiept in het levensmysterie dat hier wordt aangeraakt, is dat het geen *ontijdige* oplossing forceert. De auteur heeft begrepen dat het nog iets anders is om een Christelijke *overtuiging* te bezitten dan ook Christelijke *antwoorden* op eeuwenoude vragen te geven. Het laatste kan alleen hij die de verschrikkingen, die aan die vragen gepaard gaan, ook over zich heen durft te laten komen, zonder de waarheid te verbloemen. Onverbloemd en waarachtig is dit verhaal, de auteur heeft de moed zijn publiek niets te besparen en is in staat geweest alle onechte sier achterwege te laten.

Terwijl Jan der Kindere zich tracht staande te houden in de moeilijke verhoudingen ten aanzien van zijn Vrouw, Nel en haar moeder, slaat het leven hem met stevige slagen. De wetten der natuur schijnen in zijn leven tot wetteloosheid en in ieder geval tot demoni-

En nu de mens zelf.....

Klaas J. Popma: „De zonde van Jan der Kindere”
Uitg. N.V. Zomer & Keuning, 1952
Prijs f 5.40. Nog verkrijgbaar.

IV: Korte Inhoud.

Het zijn in feite acht personen, wier leven en hart ons hier door de schrijver geopend worden: Jan der Kindere, zijn Vader, zijn Stiefmoeder, haar dochter Nel, Gerda Veldman, met wie Jan trouwt, hun ongelukkig dochttertje Lineke, hun zoon Jaap, en hun enige vriend, Ds. Arie Dist. Over de ene wordt heel veel en voortdurend, over de andere weinig en incidenteel geschreven, maar wij doorzien hun bestaan, dank zij wat de auteur ons vertelt.

Daarnaast treden nog andere personen naar voren: Eef en Zus, geboren uit het tweede huwelijk van Jans Vader, Den Donkelaar, met wie Nel zich verlooft; de oom en tante van Nel, voor wie ze enige jaren zorgt; de examinerende hoogleraar en de promotor van Jan; Zuster Janna in het Ziekenhuis waar Nel sterft, en de oude dominee die Jan komt gelukwensen met zijn verloving; Dina, het latere dienstmeisje, en voorts enkele doktoren en directeurs van scholen. Alles bijeen genomen niet zo weinig mensen, en de lijst die wij hier opsommen zou nog uitgebreid kunnen worden. Maar de laatst genoemde personen zijn eigenlijk figuranten vergeleken bij de eerst genoemde namen, die de hoofdrol spelen in het verhaal dat ons hier gedaan wordt.

Van die allen is Jan der Kindere de hoofdfiguur, met naast zich Nel Bredevoort, dochter van zijn tweede moeder; voorts zijn vrouw, en meer op de achtergrond, maar centraal qua blijvende beïnvloeding de stiefmoeder.

Jan der Kindere verliest op zevenjarige leeftijd zijn moeder. Snel hertrouwt zijn Vader met een weduwe, die met haar dochttertje Nel, van gelijke leeftijd als Jan, bij hem intrekt. De beide kinderen denken veel na over deze ook in hun leven ingrijpende gebeurtenis. Uit dit huwelijk worden nog twee kinderen geboren, Eef en Zus. Wanneer

Jan toelatingsexamen doet voor de Kweek-school, om onderwijzer te worden, ontdekt de moeder hoe sterk de band is geworden tussen Jan en Nel. Jan slaagt en doorloopt de Kweek-school, en nog voor Jan onderwijzer wordt, verlooft Nel zich met boer Den Donkelaar, een weduwnaar die bijna twintig jaar ouder is. Inmiddels wordt Jan onderwijzer en leert Gerda Veldman, de handwerkonderwijzeres van zijn school, kennen. Na veel met elkaar op vakantie te hebben gesproken, komen ze tot een verloving. Terwijl Nel een ernstig ziek geworden Tante verpleegt, trouwen Jan en Gerda. Jan gaat voor de hoofd-acten werken en Gerda houdt haar handwerk-cursussen aan.

Een ernstige bronchitis van Gerda, wanneer ze tien jaar getrouwd zijn, vormt de eerste der tegenslagen waarmee Jan en Gerda bezocht worden, en waarover dit boek handelt. Gerda en Jan gaan op advies van hun broer Eef met vakantie. Daarna wordt een meisje geboren, maar het sterft reeds na enige dagen aan een open ruggetje. Groot is het leed, maar Jan blijft doorwerken: hij doet opnieuw examens en bereidt zich voor op een examen dat hem toegang zal verschaffen tot de Universiteit. Als dit gelukt is, doet hij binnen een jaar zijn Candidaatsexamen Letteren. Dan wordt hun tweede kindje, Lineke, geboren. Na een jaar blijkt het een „mongooltje” te zijn. De tegenslag en ellende heeft in het reeds niet meer jonge gezin een vaste vorm gekregen in hun dochttertje Lineke. Deze neemt zozeer de moeder in beslag, dat wanneer Gerda opnieuw in verwachting is, ze op dringend advies van de dokter, rust neemt bij Jans stiefmoeder, die inmiddels opnieuw weduwe is geworden. Onderwijl zal Nel het huishouden bij Jan verzorgen en op Lineke passen. Samen doen Nel en Jan het uiterste voor Lineke, maar na enige weken blijkt het niet langer mogelijk te zijn het ongelukkige kindje thuis te houden. Het moet verzorgd worden in een inrichting, tot groot leed van de Ouders en vooral van Gerda.

Gelukkig wordt nu een gave zoon, Jaap, geboren, kort voor de dood van Nels moeder. Wanneer na een paar jaar Gerda zich over-

sche zinloosheid te ontwaarden. Terwijl hij in staat zou moeten zijn zijn Vrouw onder deze slagen met dubbele liefde bij te staan, wordt hij in zijn belevenissen lam gelegd door innerlijke twijfel. Maar het is geen *bewuste* twijfel. Het is een twijfel die eerst langzaam doorwerkt, schijnbaar zonder uiterlijke gevolgen, aanvankelijk onvermoed en ondergronds.

Het is de grote verdienste van de schrijver dat hij deze in opzet vage problematiek in Jan der Kindere zelf volkomen heeft weten aannemelijk te maken. Hij is er in geslaagd de waanzinnige ondergraving van een mensenleven aan te tonen, die als bij Oedipus reeds had plaats gevonden aler er sprake van een keuze kon zijn. Daarom speelt de schrijver gedurig met geïnteresseerde vingers met het noodlot, het fatum, de tyché, om deze, na ze in rekening te hebben gebracht, te leggen naast de grondmotieven van het Christelijk geloof. Maar het zal niet de Griekse katharsis, de innerlijke zuivering, door de mens zelf volbracht, zijn die het laatste woord spreekt, maar het Evangelie. Doch niet het Evangelie van het Vanzelfsprekendheidsgeloof en der traditioneel-gerusten! De auteur heeft er mee rekening gehouden dat misschien niet de aperte inbreuk op het Evangelie in zichtbare vorm, maar het als cultuurlast meezeulen van dat Evangelie, zonder het te ervaren als levendmakende en persoonlijke kracht, de *wezenlijke* zonde van dit geslacht is. De niet aflatende bezinning op het Evangelie, in niet-theologische, niet-theoretische zin, vormt één van de hoofdbestanddelen van deze roman. Daarbij gaat het niet-gereed-zijn met het Evangelie hand in hand met het niet-gereed-zijn met eigen innerlijke structuur!

En waar bezinning altijd poogt te scheiden tussen de ware werkelijkheid en wat wij daarvoor (ten onrechte) houden, komen wij daarmee toe aan het grote vraagstuk, dat door Popma op geheel eigen wijze wordt aan de orde gesteld: de verhouding tussen *droom* en *werkelijkheid*.

Alvorens wij hieraan toekomen, willen wij echter de opbouw van het boek zelf nog wat nauwkeuriger bezien, om met het daardoor verkregen inzicht onze winst doende, dieper op het boek zelf in te gaan.

(Wordt vervolgd).

G. PUCHINGER.

RESTRICTIES

Meestal weten we nog wel, wat de HEERE in Zijn Woord ons zegt. Maar in het gelovig aanvaarden daarvan en in het gehoorzaam leven daarnaar maken we zo onze eigen restricties.

Een restrictie is een voorbehoud, een beperking, waarmee ons redeneren van Gods Woord iets af doet of aan Gods Woord wat toevoegt. We laten dan dat Woord niet ten volle gelden, maar stellen er onze „ja-maar's" naast of zelfs tegenover.

Als de Heere zegt: Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid en al deze dingen (van voedsel en kleding en levensonderhoud) zullen u toegeworpen worden, — dan antwoorden we: Natuurlijk (het vanzelfsprekendheids geloof!), maar we moeten toch ook aan onze vrouw en kinderen denken; we mogen toch zomaar niet onze positie in de waagschaal leggen.

Als de Heere zegt: Zijt niet bezorgd tegen den morgen; want de morgen zal voor het zijne zorgen; elke dag heeft genoeg aan zijn zelfs kwaad, — dan zeggen we: Inderdaad, niet bezorgd zijn (het vanzelfsprekendheids geloof!), maar wel zorgen. En al onze drukke voorzorgsmaatregelen en veiligstellingen vallen op eenmaal onder het hoofd: zorgen voor den kwaden dag.

Want ons mensenhart is zeer arglistig. We kennen al de geboden des Heeren. We weten, hoe de Schrift ons voor de geldgierigheid waarschuwt. Maar onze geldbegerigheid zoekt schone bedeksels: zij is bij ons soberheid en zuinigheid en overleg. We weten, dat we de wereld niet mogen liefhebben, noch hetgeen in de wereld is. Maar het wereldsgezinde hart heeft zijn schone redeneringen, en weigert zich op deze wijze onder de bestraffing van Gods Woord te stellen. De kerkelijke wereld is vol van „ja-maar"-Christenen.

Wie achter den Heere Jezus aan wil gaan,

om Zijn discipel te mogen zijn, die verloochene zijn restricties. Volg Mij, zegt de Heere. En dan moeten wij niet ons voorbehoud maken: Ja, Heere, maar ik mag toch wel eerst mijn vader begraven? — of, ik mag toch eerst wel afscheid nemen van degenen, die in mijn huis zijn? — of, ik moet toch ook „nuchter" zijn, of „practisch" blijven, of voor „overgeestelijkheid" oppassen?

In het gehoorzaam doen van wat de Heere zegt, moet al ons vleselijk voorbehoud op zijn. „Niemand, die zijn hand aan de ploeg slaat en ziet naar hetgeen achter is, is bekwaam tot het koninkrijk Gods" (Lukas 9 : 57—62).

B. TELDER.

HET BOEK DES LEVENS

III

Naar we de vorige keer zagen, moet toch uit Ex. 32 : 32, 33; Ps. 69 : 29 en Op. 3 : 5 wel volgen, dat met het boek des levens in de Schrift niet is bedoeld op het eeuwig en onveranderlijk besluit van Gods uitverkiezing. Bovengenoemde plaatsen leerden immers duidelijk, dat een uitgedaan worden uit het boek des levens bestaanbaar was. Een andere verklaring van die plaatsen is niet wel mogelijk. We zouden dan vervallen in wat Ds Trimp noemt „dogmatische exegese" a.w. blz. 103. Toch wil Ds Trimp anderzijds handhaven, dat met het boek des levens het boek der verkiezing bedoeld is. Zelfs, zo zagen we, zette dat zijn stempel tenslotte nog weer op zijn uitleg van Op. 3 : 5. Alleen die overwint blijft in het boek; maar die in het boek staat overwint ook. In werkelijkheid vindt dus uitdelging nimmer plaats, kan niet plaats vinden.

Hij beroept zich hiervoor dan met name op Op. 13 : 8. En hij spreekt hierbij heel stellig: „Het is daarom buiten twijfel, dat de Heilige Schrift hier spreekt van Gods eeuwige verkiezing". „Deze exegese is ontwijfelbaar juist". blz. 101. De uitleg van Woelderink, Visée in dezen noemt hij: „dwaasheid". blz. 100.

We willen dit nu eens nader bezien. We lezen in Op. 13 : 8: En allen, die op de aarde wonen, zullen hetzelfde (het beest uit de zee) aanbidden, welker namen niet zijn geschreven in het boek des levens des Lams, dat geslacht is, van de grondlegging der wereld.

We zouden hierbij vooreerst willen opmerken, dat dit nog een negatieve uitdrukking is. D.w.z. er wordt hier niet de stellige uitspraak gedaan, dat alle ingeschrevenen in het boek des levens het beest niet zullen aanbidden. Er staat m.i. dat allen, behalve die ingeschrevenen, tot die aanbidding zullen komen. Dit hoeft dan nog niet uit te sluiten, dat ook wel eens een ingeschrevene zou kunnen vallen. Wanneer ik toch zou zeggen: Allen, behalve die heel sterk zijn, kunnen die proef niet doorstaan, dan heb ik daarmee nog niet de mogelijkheid uitgesloten, dat ook wel een heel sterke, bijv. doordat hij de proef te licht nam, er niet door zou kunnen komen. Alleen heb ik het heel sterk zijn als noodzakelijke voorwaarde gesteld. In die geest m.i. ook hier.

Maar met deze opmerking zijn we er nog niet.

Ds Trimp en die het met hem in dezen eens zijn, vatten onze tekst zo op, dat de namen in het boek des levens geschreven zouden zijn door God bij de grondlegging der wereld overeenkomstig zijn eeuwig voornemen. Prof. Greijdanus drukt zich in de K.V. aldus uit, nog enigszins sterker: „Toen, bij den eersten aanvang der wereld, stonden deze namen reeds in dit boek. Zij zijn er dus van eeuwigheid in geschreven". En zo is geen uitwissen mogelijk.

Maar is deze exegese ontwijfelbaar juist?

M.i. is er nog wel het een en ander tegen in te brengen.

Vooreerst, dat zo niet verklaard kan worden, waarom hier dan gesproken wordt van 'van de grondlegging der wereld af' en niet 'bij' of beter nog 'vóór de grondlegging'. Waarom, als dat toch zakelijk de bedoeling is, zo niet uitgedrukt? De Schrift kent toch die uitdrukking wel? Daar valt moeilijk een reden voor aan te geven. Men meent dan ook wel, dat er in wezen niet zoveel onderscheid is tussen beide uitdrukkingen. Maar we zou-

KRITISCHE KRABBELS

Spoetniks

De wereld houdt zich nog steeds met de Spoetniks bezig.

En iedereen op zijne wijs.

De communisten zwollen van trots.

De regeringen van de westerse landen schrokken hevig en togen ijlings aan het werk om de Nato te versterken.

Lord Alastair Graham verklaarde in een kerkeradsvergadering: „Indien de kerk een spoetnik zou lanceren met een dominé erin, zouden we misschien eindelijk de aandacht van miljoenen op het geloof kunnen vestigen".

En Prof. Wisse richtte in zijn privé-observatorium een „religieuze kijker" op de „kunstmaan" en vertelde de in Rotterdam verzamelde menigte wat hij daarop en daaromheen had geschouwd. Bovendien schreef hij in „De Wekker", dat wie het verhaal van zijn observaties niet had kunnen horen dat weldra zal kunnen lezen.

Hoe men nu ook vreest en pronkt en denkt en praat — vast staat dat de mensheid weer een grote stap voorwaarts heeft gedaan op de weg van de kennis en beheersing van wereld en wereldruimten. Een halve eeuw geleden leefde men nog in de naïeve zelfvoldaanheid, dat men de raadsels van wereld en leven wel zo ongeveer had opgelost. Maar thans beseft men — ook al omdat men duizend maal meer weet dan toen — dat men nog maar een zeer klein begin heeft gemaakt met de ontdekking en onderwerping van de kosmos. En dat nog groter dingen komende zijn.

Voor wie de Schrift verstaat, staan nu in ieder geval twee dingen onwrikbaar vast.

Vooreerst dit, dat de fantastische wetenschappelijke en technische praestaties, welke leidden tot het kilometers omhoog slingeren van dat een halve ton wegende wonderding, een nieuwe fase is in de vervulling van de door God aan de mensen opgelegde taak om de aarde te onderwerpen. En daarom is het een schón gebeuren. Ook daaruit blijkt immers, dat God de mens „bijna goddelijk" heeft gemaakt; hem met „heerlijkheid en luister" heeft gekroond; hem „doet heersen over de werken Zijner handen". Een spoetnik als zodanig is net zo min een „wangedrocht van de hel" als de televisie een „kijkkast van de duivel" is.

Maar daarbij staat voor de Schriftgelovige niet minder vast, dat heel de arbeid, welke resulteerde in het wegschieten van deze aard-satelliet in concreto één hóón is voor de Almachtige. Want de ongebroken mens maakt zich daarin groot en viert daarover trots en overmoedig, eigen schitterende triomfen. Het lanceren van deze kunstmaan, zo verklaarde Worosjlilof, de president van de Sovjet-Unie, „toont de onbeperkte macht en de grootheid van de menselijke rede".

Wanneer in zulk een on-menselijke hoogmoed deze — en andere — gigantische projecten worden uitgevoerd, kunnen en zullen ze voor de mensheid uiteindelijk alleen maar een ramp zijn.

Wéé de arme wereld, wanneer deze huiveringwekkende instrumenten worden gebruikt in dienst van menselijke demonie.

Het is zoals reeds zo dikwijls geschiedde in de wereldhistorie: de mensen verrichten het „werk", dat God hen te doen gaf. Ze kunnen het niet niet-doen! Maar ze deden het terwijl ze weigerden hun „roeping" te vervullen.

En daarom geldt van deze toppraestaties het woord van Daniël: „de glans ervan is buitengewoon, maar de aanblik schrikwekkend".

FRATER.

den toch zo zeggen, dat er tussen de woorden 'vóór' en 'van af' nog wel een aanmerkelijk onderscheid is. Het is dan ook zo, dat bij Luk. 11 : 50, Hebr. 4 : 3, 9 : 26, waar ook gesproken wordt van 'van de grondlegging der wereld af' niemand er aan zal denken, dat dat zonder veel bezwaar vervangen kan worden door 'voor de grondlegging'.

Vervolgens zegt men, dat de woorden 'van de grondlegging der wereld' behoren bij 'geschreven'.

(Er zijn er ook wel, die het willen nemen bij 'geslacht'. Zo bijv. Ds J. van Dijk, Paraphrase van het boek Openbaring: „...des Lams, dat van de grondlegging der wereld af

Zijn leven heeft gegeven om het leven te verwerven voor zondaars". Maar daar hoeven we niet op in te gaan. Zou men er beslist opstaan, dat in onze tekst zo verbonden wordt, dan blijft nog altijd 17 : 8, waar het Lam niet genoemd wordt).

Nu heeft echter Dr D. Holwerda in zijn artikelen over „De grondlegging der wereld” opgemerkt, dat z.i. zowel in Op. 13 als 17 'van af' of 'sinds' niet verbonden dient te worden met 'geschreven staat', maar met het boek des levens, waar het trouwens in de Griekse tekst ook dichter bijstaat. Volgens hem zou het boek des levens sinds de grondlegging der wereld dan zijn: „het register van Israëls burgerlijke stand sinds de aanvang van zijn volksgeschiedenis". Ref. 30 jrg. blz. 348.

Dit is m.i. een belangrijke opmerking, al willen we die niet van doorslag gevende betekenis achten, omdat, zoals ook Dr. Holwerda toegeeft, de plaatsing der woorden niet overal en altijd zonder meer beslissend is.

Maar al nemen we nu ook 'van de grondlegging der wereld' bij 'geschreven', is dan daarmee gezegd, dat de namen er al in stonden bij de grondlegging der wereld of van eeuwigheid af?

Hier zou dan de vraag te stellen zijn wat onder 'de grondlegging der wereld' verstaan moet worden.

Zoals bekend — het kwam ook al uit in wat we zo juist van hem aanhaalden — wil Dr Holwerda het verstaan als het begin van de Joodse bedeling. a.a. 327, al geeft hij daar wel enige varianten op. Overtuigend was, dunkt me, zijn betoog niet. Veeleer zou m.i. te overwegen zijn of 'grondlegging der wereld' niet te nemen was als het begin der heilsgeschiedenis. Dit zou n.l. kunnen verklaren, waarom, waar deze term gebruikt wordt, die nooit eens afgewisseld werd met 'van de schepping der wereld aan' Rom. 1 : 20. Dat zou verwacht kunnen worden als die termen zakelijk gelijk waren. En voorts is het toch ook zo, dat profetenbloed pas vergoten werd, nadat, na de zondeval, God weer heil ging werken en daarvan gefeteerd kon worden (Luk. 11 : 50) en dat ook van toen af pas sprake kon zijn van een noodzaak de zonde te niet te doen. (Hebr. 9 : 26). Een verstaan van Gods onzienlijke dingen uit de schepselen (Rom. 1 : 20) was er ook al wel voor de zondeval.

Maar we gaan daar niet verder op door. We nemen nu aan, dat grondlegging der wereld betekent: schepping der wereld. Ook dan is nog niet uitgemaakt, dat van toen af alle namen er reeds instonden en niet gesproken zou kunnen worden van een in de loop der historie ingeschreven worden.

Ook Ds Trimp is het er mee eens, dat in dezen het verband nog een beslissend woord spreekt. Maar hij meent vervolgens, dat in ons geval het verband zich keert tegen de exegese-Woelderink, waarbij men immers wil denken aan een ingeschreven worden in de loop der geschiedenis na betoond geloof, bekering en berouw. Er is zelfs volgens hem geen enkele redelijke zin aan onze tekst te hechten bij het volgen van die exegese.

Hij meent n.l. dat hier dan zou staan, „dat alleen degenen, die sinds de grondlegging der wereld successievelijk ingeschreven zijn in het boek des levens, niet zullen komen in de macht van het Beest. of, nauwkeuriger nog: dat ieder, met wie dat (successievelijk??) niet is geschied sinds de schepping, het Beest wél zal aanbidden". blz. 100.

Maar dit is toch geen noodzakelijke conclusie? Waarom zouden we niet kunnen lezen: Allen, die dan op aarde wonen, zullen het beest aanbidden, uitgezonderd zij, die dan behoren tot de ingeschrevenen in het boek des levens, een deel dus van de successieve reeks?

Bovendien beperkt m.i. Ds Trimp het aanbidden ook te veel tot de toekomst. Hij wil het zelfs laten slaan op één generatie, de laatste. Zie blz. 105.

Maar volgens vs 5 openbaart zich het beest gedurende 42 maanden. En dat is toch „gedurende al de eeuwen der Nieuwtestamentische bedeling". (Greidanus). En daaraan wordt dan zonder meer, telkens samengevoegd met het woordje 'en' verbonden een opsomming van wat zich zal voordoen. Daaronder ook het aanbidden. Er is geen enkele aanduiding, dat dat slechts beperkt is tot een bepaald deel van de 42 maanden. Natuurlijk is hiermee

niet ontkend, dat de toekomst ons een nog krachtiger openbaring van het beest te zien zal kunnen geven en dan ook een intensiever en vollediger aanbidden. Maar dat neemt niet weg, dat het beest er nu al is en zijn aanbedding ook vandaag plaats vindt, zoals trouwens ook al in de dagen van Johannes. Keizercultus!

Voorts is het beest, dat Johannes zag, geen totaal nieuwe verschijning. „Dit beest verenigt in zich de eigenschappen der wilde dieren, die in Dan. 7 als verschillende voorstellingen van de daar genoemde wereldrijken voorkomen". (Greidanus, K.V.) Ook reeds in Daniëls tijd was er de aanbedding van het beest. Alle volken, natiën en tongen aanbaden het gouden beeld van Nebukadnezar, behalve de drie getrouwen. Wat het boek Openb. ons te zien geeft is de eindfase van een strijd, die al de eeuwen door aan de gang is geweest en waar de gelovigen ook altijd weer bij betrokken zijn geworden.

Zo is het, dunkt me, al met al niet onmogelijk

lijkt bij Openb. 13 te denken aan een ingeschreven worden in de loop der historie. Ja zo alleen wordt het 'van af' redelijk verklaard. Het gebruik van het perfectum 'geschreven zijn' levert geen moeilijkheden. Het ingeschreven zijn moet een voldongen en blijvend feit zijn om het beest te kunnen weerstaan. Dat is tenslotte wat onze tekst naar voren wil brengen.¹⁾

Zo dwingt dus Openb. 13 : 8 niet tot de opvatting van het boek des levens als het boek van de eeuwige verkiezing. En we zagen reeds hoe andere Schriftplaatsen dat duidelijk weerspreken. Dus we moeten die opvatting maar laten vallen.

Maar is het dan nu soms het boek des verbonds?

H. VENEMA.

¹⁾ Ook het futurum geeft niet aan, dat het aanbidden nog in de toekomst ligt. Wel dat zulks zich stellig zal voordoen bij de machtsopenbaring van het beest.

BOEKBESPREKING

A. Janse, *Opvoeding en Onderwijs, Verzamelde Opstellen.*

IV

Over Schriftuurlijke wijsheid

In een vorig artikel hebben we geprobeerd iets te laten zien van het verschil tussen wetenschappelijke, theoretische kennis, zoals de mannen van wetenschap die proberen te verwerven, en de praktische levenskennis, die het eigendom kan worden van ieder, die met een klare blik, een open, gevoelig hart en vooral met innige liefde tot Gods mensen en wereld, zijn dagen doorleeft.

Dat verschil bestond, zoals we zagen, vooral hierin, dat de mannen van wetenschap steeds speciaal één bepaalde „kant" van de wereld en de mensen bekijken en dat ze dat doen door theoretisch — dat wil zeggen: in en voor hun denken — die kant der wereld op zich zelf te stellen en zo beschouwen. Aan de wetenschappelijke arbeid is immers eigen de *abs-tractie*, het denkend af-trekken van dat wat men wil onderzoeken uit de volle werkelijkheid waarin het bestaat en ook alleen maar bestaat.

De praktische levenskennis daarentegen wordt verworven door het in direct en levend contact staan en blijven met de mensen en de dingen. Die kennis kan zelfs alléén maar ontstaan in en door dat levende contact met de levende mensen en de bonte werkelijkheid. En ze omvat niet maar de kennis van één kant, één aspect van de mens of de wereld waarin men leeft. Neen, deze kennis richt zich op het geheel en omvat het geheel. Men denke maar eens aan de praktische, levende kennis, welke een wijze moeder omtrent haar kinderen heeft. Zulk een moederkennis heeft zeker niet alléén maar betrekking op één „zijde" van haar kinderen. Bijvoorbeeld op hun lichamelijke functies of hun voelen of denken. Neen, zo'n moeder omvat met haar kennis geheel haar kind. Ze is bezig met z'n karakter, de mooie en lelijke kanten daarvan. Ze let op de aanleg van haar kind. Kan het goed leren of heeft het daar moeite mee? Is het handig of onhandig? Ze kent ook het lichaam van haar kinderen. Ze weet de zwakke plekken daarin, de eigenaardigheden daarvan. Ze let op de voeding, de kleding, het werk, het spel, de omgeving, de vriendjes, de school van haar spruiten. Bovenal heeft ze aandacht — tenminste als ze een wijze moeder is — voor het religieuze leven van haar lievelingen. Kortom: een levende, liefdevolle, wijze moeder betreft haar ganse kind in haar kennis. En ze is rusteloos, en tegelijk ook nagenoeg geheel onopzettelijk, bezig om de kennis omtrent haar kinderen steeds te verdiepen en te zuiveren. Neen, dat doet ze niet

om die kennis zelf; om het bezit, het genot, het strelende daarvan. Geen sprake van. Ze streeft naar die kennis om daardoor te meer voor haar kind te kunnen zijn, het beter te kunnen helpen, leiden, opvoeden.

En wat we nu in die praktische levenskennis van een moeder opmerken, vinden we in alle praktische, levende kennis. Altijd weer ontdekken we daarin de tendens om het geheel te overzien en te voorzien. Altijd vinden we daarin de liefde voor datgene waarop die kennis zich richt. Altijd bespeuren we daarin ook dit, dat die kennis wordt verworven en gebruikt voor een praktisch doel. Namelijk voor de vervulling van een taak. In laatste instantie voor de vervulling van de éne, alomvattende levenstaak van de mens. Dat is: om in ieder opzicht méns te mogen en te kunnen zijn.

***

Deze praktische levenskennis krijgt evenwel eerst dán haar volle diepte en waarde als ze geleid, doordrongen, beheerst wordt door de directe, levende kennis van het woord Gods. Ja, het is zelfs zo, dat echte, praktische levenskennis alleen daar gevonden wordt, waar dat woord van God wordt verstaan, en het denken en leven beheerst.

Voor wie iets van de Schrift kent, spreekt dat van zelf.

Dat blijkt immers reeds uit de eerste hoofdstukken van de Bijbel zo duidelijk als maar mogelijk is.

Daarin lezen we immers over de eerste mensen o.a. tweeërlei. Vooreerst, dat de Here ze toespreekt. En dat toespreken is een onderwijzen van de mens omtrent zijn taak op de aarde en de gevaren die hem daarbij bedreigen. Adam krijgt van God de opdracht om in nauwe gemeenschap met zijn Hemelse Vader, en voortdurend lettend op Diens woord, de aarde te onderwerpen en te vervullen en de paradijshof te bouwen en te bewaren. En in onlosmakelijk verband daarmee — het vloeit immers uit zijn hem door God gegeven opdracht voort — moet Adam zich wenden tot de wereld, tot zijn wereld, om die vóór alles door liefdevolle en dus scherpe observatie te leren kennen, opdat hij die zó zal kunnen leiden, regeren en tot ont-plooiing brengen.

Reeds uit dit Schriftgegeven zien we, dat de ware, levende en praktische kennis geboren wordt uit een aandachtig horen — en dan vooral uit een voortdurend horen — naar Gods woord. En dan voorts uit de liefdevolle doordringende beschouwing van de mensen, de menselijke verhoudingen, de dieren, de dingen en wat er verder in de wereld voorhanden is.

Neen, men moet zich hier niet vergissen. Het gaat bij dit kennen niet maar om het in het geheugen stampen van een stel religieuze, confessionele of dogmatische „waarheden". O neen! Want het is mogelijk dat men daarvan een behoorlijke voorraad heeft opgesla-

„OPBOUW" wil meewerken tot „de opbouw" van het gereformeerde leven; tracht het blad daarom in ruime kring bekend te maken

gen en daarover op verenigingen en zo een flink nummertje weg kan geven, terwijl men toch de Schrift, of beter gezegd: God in zijn spreken, niet werkelijk kent en verstaat. Zulke „kennis” is feitelijk geen kennis, maar een stelletje dorre en onvruchtbare weetjes, die geen cent waard zijn. En het gaat bij het kennen van mensen en dingen zeker niet om wat boekenkennis. Er zijn mensen geweest, die ettelijke boeken vol psychologische wijsheid in hun hoofd hebben gezet, maar hun naaste toch nooit waarlijk hebben ontmoet en hem daarom ook nog nooit echt hebben verstaan.

Neen, het gaat hier om het werkelijke horen naar God, het dagelijks met Hem omgaan, door met het hart te luisteren naar wat Hij midden in de situatie van ons leven tot ons zegt. Het gaat om het zich door Hem laten oordelen, troosten, helpen, leiden, verlossen. En het gaat om de werkelijke kennis van de werkelijke mensen in hun strijd en nood, en van de werkelijke dingen zoals die rondom ons zijn en leven. Wat heeft een schoolmeester aan alle mogelijke psychologie, als hij de bengels uit zijn klas toch niet kent. Wat heeft een boer aan wat kennis van scheikunde, planten, beesten als hij zijn eigen akkers niet kent en met eigen beesten niet weet om te gaan.

* * *

Het is merkwaardig, dat juist bij de waarlijk groten onder de mensen deze twee, de kennis van de sprekende God en de kennis van de werkelijkheid, van de werkelijke mens en de situatie waarin deze in de verschillende levensverbanden leeft en worstelt, altijd gevonden worden. En tegelijk vindt men bij hen het inzicht, dat deze tweeërlei kennis onafscheidelijk aan elkaar verbonden en daarom ook geheel van elkaar afhankelijk zijn. Dat wil zeggen: Zij zijn er zich van bewust, dat men de werkelijke mens en de werkelijke dingen in zoverre kent als men de sprekende God kent. En ook omgekeerd: zij hebben diep beseft, dat men de levende God kent in zoverre men de werkelijke mens en de werkelijke dingen kent.

Men vindt dat besef bijzonder sterk bij Calvijn. Speciaal in zijn kommentaar op de Psalmen komt dat op prachtige en duidelijke wijze tot uiting. In de inleiding op die kommentaar schrijft hij namelijk, dat de ervaringen, welke hij opgedaan had in de strijd, welke aan zijn arbeid voor Christus' kerk, onlosmakelijk verbonden was, hem van buitengewoon nut waren geweest bij het verstaan en verklaren der psalmen. En dat wel op tweeërlei manier. Vooreerst was hij, dank zij die ervaring, in staat geweest om de „leer”, welke men uit de psalmen kan opdiepen, toe te passen op en nuttig te maken voor de mensen van zijn tijd met het oog op de situatie waarin zij verkeerden. Maar tegelijk baande die levenservaring voor hem de weg tot het verstaan van wat de onderscheidene psalmdichters hadden gezongen.

Speciaal wat David dichtte was voor Calvijn van grote betekenis geweest. In diens woorden had hij, als in een spiegel, zowel de aanvang van zijn roeping als het ganse verloop van zijn ambtelijke dienst aanschouwd.

Men ziet: Calvijn is zich klaar bewust van de wonderlijke wisselwerking tussen de kennis van het levende woord van God en de kennis van de werkelijkheid. Ze hangen voor zijn besef ten nauwste samen. Ze komen eenvoudig zonder elkaar niet voor. Ze verdiepen, zuiveren, verhelderen elkaar over en weer. Men kent de Schrift in zoverre men de werkelijkheid kent. Maar ook omgekeerd: men kent de werkelijkheid waarin men leeft alleen in zoverre men de Schrift kent.¹⁾

Calvijn heeft ook deze stand van zaken op magistrale wijze tot uitdrukking gebracht in de eerste zinnen van zijn Institutie. Hij schrijft daar, dat nagenoeg de ganse som van onze wijsheid, welke voor de ganse en vaste wijsheid gehouden mag worden, uit twee stukken bestaat. Namelijk uit de kennis van God en die van ons zelf. Dat wil óók zeggen: de kennis van God en van de geschapen werkelijkheid. En Calvijn voegt er bij, dat deze door zeer vele banden aan elkaar verbonden zijn en dat het niet makkelijk te onderscheiden is, welke van beide aan de andere voorafgaat en haar uit zichzelf voortbrengt.

* * *

Deze tweeënige, praktische kennis, deze

Ledenvergadering

GEREF. PERSVERENIGING „OPBOUW”

Datum: Zaterdag 23 november a.s.

Plaats en tijd: Amersfoort - tramstation, half 3 uur.

Spreker: Prof. C. Veenhof, van Kampen.

Onderwerp: „Om de opbouw der Gemeente”

★

Wij verwachten graag alle leden; ook zij, die lid wensen te worden, zijn hartelijk welkom.

onafscheidelijk aan elkaar verbonden kennis van God en de mensen, de menselijke verhoudingen, moeiten, strijd enz. noemt de Schrift wijsheid. Ze is een gave van God en wordt in de bijbel hoog geprezen. Ze heeft zelfs veel meer waarde dan de robijnen. Ze is, zo kan men lezen in een studie daarover, „een inzicht in de menigvuldige dingen en samenhangen van het leven, die deels door aangeboren begaafdheid, deels door ervaring wordt verkregen”. Ze is „het praktische doorzien van de dingen en verhoudingen en de gave om snel, zeker en doelbewust te handelen”. Ze is de door God verleende begaafdheid „om zich in het leven met zijn moeilijkheden en opgaven te oriënteren en het in iedere situatie verstaan van wat de Here wil”.

Wie iets van het leven kent, weet welk een onschatbare waarde deze wijsheid vertegenwoordigt. Er zijn heel veel mensen die véél weten, of in de mening verkeren véél te weten, maar die toch, en soms zelfs heel erg, onwijs zijn. Gezegend is een gemeenschap waarin wijze mannen leven en waarin naar hen geluisterd wordt!

Ieder zal, speciaal in de kerkelijke gemeenschap waarin hij verkeerde, wel met zulke mannen in aanraking zijn gekomen. Door hun optreden, hun dikwijls zeer sobere woorden werden conflicten opgelost, moeilijkheden overwonnen, de vrede verworven en verdiept. Met hun, om zo te zeggen: doorleefde, kennis van de Schrift konden ze velen helpen, troosten, leiden. Want ze kenden de Schriften in hun op het werkelijke leven afgestemd zijn. Deze wijsheid is de radicale antipode van zelfzucht, heerszucht, geborneerdheid, doordrijverij, eenzijdigheid, juristerij, abstractiewellust, vertheoretisering van mensen en verhoudingen, intellectualisme, psychologie en al die andere ellendigheden, welke als even zovele kankerplekken het kerkelijke — en ook het niet-kerkelijke — samenleven dodelijk bedreigen.

Aan deze wijsheid is ook inhaerent de gave van de beproeving der geesten. Dat is het doorzien, het peilen van de motieven en tendenzen, die allerlei invloedrijke personen en stromingen in hun leven en werken bepalen. Men weet het: het is mogelijk een stelletje ketterijen en geestelijke stromingen uit boekjes te hebben geleerd, maar ze in de concrete werkelijkheid nooit werkelijk te hebben gezien. Aan de echte wijsheid is het evenwel eigen te doorzien wat ons in allerlei leuzen, acties, stromingen, strevingen tegemoet treedt. Tot de wijsheid behoort het zondige, het daemonische daarin te ontdekken en het toetsen daarvan aan de Schrift.

Het is geen wonder, dat speciaal in de ambtsdragers der kerk vóór alles deze wijsheid wordt vereist. En waar ze invloed kreeg is ze van ontzaglijke betekenis geweest. Om maar iets te noemen: ná hun afscheiding hadden de vooraanstaande predikanten der afgescheiden kerken het klaargespeeld, elkaar in Gods naam te lijf gaand, de afgescheiden kerken in zes groepen uit elkaar te scheuren. Toen zijn het wijze mannen geweest als Wolter A. Kok, Helenius de Cock, Gispen — geen van alle academisch gevormd — die onder ontzaglijke moeilijkheden de kerken uit de diepten waarin ze zichzelf hadden gestort, uitleidden naar ware vrede en nieuwe, krachtige bloei. En welk een wijze figuur was Wormser, de eenvoudige deurwaarder uit Amsterdam, die wel eens de „geheimraad” van Groen van Prinsterer is genoemd. Pierson tekende hem eens op deze fijne wijze: „Het

kerkgehoof belichaamde zich in Wormser; wat hij was, was hij door dat geloof geworden; in hem toonde het wat het van een helder hoofd en een eerlijk gemoed maken kan op Nederlandsen bodem. In hem geen aarzeling, geen zweem van sentimentaliteit of mystiekerij, evenmin nuancering; alles uit één stuk; krachtig, louter, recht afgaande op het doel. De Gereformeerde theologie was zijn eigendom geworden; was de natuurlijke uiting van zijn denken; de bovennatuurlijke wereld was zijn tehuis; hij was er gemeenzamer mede dan anderen met hetgeen zij de werkelijkheid noemen. De verlossing van zonden was voor hem geen leerstuk, maar een waarachtigheid die hij aanschouwde. . . .” Wormser was de man „van één boek, levende in en met en van één enkel boek”. En dat boek was de Bijbel! Levende in de Bijbel vond hij „een vorming, een opleiding, een prikkel, inzonderheid een wereld van gedachten, ver boven het alledaagse verheven, en hem daarboven verheffende, omdat die wereld hem veel helderder voor de geest stond dan zijn werkelijke omgeving. De bewoner van de minst verrukkelijke wijken van Amsterdam taalde niet naar Zwitserland; hij wandelde dagelijks tussen de bergen van Galilea. Wat was voor hem het meer van Como bij het meer van Tiberias! In zijn Psalm 104 bezat hij de stoutste natuurtonelen”.

* * *

Zie deze wijsheid komt ons telkens tegen in de boeken van Janse en ze heeft veel invloed gehad tot zegen van de kerk.

C. V.

¹⁾ Gustav Wingren schrijft in zijn „Die Predigt” p. 61: Die ganze Geschichte, von der die Bibel berichtet, ist in ihrer Ausdehnung von der Schöpfung bis zur Auferstehung „the story of everyman”. Jedes Verstehen dieser biblischen Geschichte, selbst wenn es um eine geringfügige Sache geht, ist ein Akt Selbstverständnisses und macht das Bibelwort zu einem Wort, welches uns in unserer tatsächlichen Lage trifft, nicht in einer frommen und erdichteten Lage.

VAN HIER EN GINDS

Hromadka

Hromadka is de bekende tsecho-slowaakse, pro-communistische professor in de theologie. Hij heeft veel ergernis verwekt door zijn miserabele houding ten aanzien van de Hongaarse opstand. Als alle pro-communisten heeft hij het optreden der communisten a-la-Kadar en der russen in Hongarije vergoelikt en vooraanstaande hongaarse protestanten in die moeilijke dagen aangevallen. Hromadka is lid van het Uitvoerend Comité van de Wereldraad van Kerken. Het Centrale Comité van de Wereldraad — het bestaat uit 80 leden — dat jaarlijks vergadert en deze zomer te New-Haven (Connecticut Noord Amerika) in de Yale Divinity School vergaderde, heeft Hromadka ondanks zijn ellendige houding ten tijde van de Hongaarse opstand toch weer tot lid van het Uitvoerend Comité herkozen. Er waren wel 7 tegenstemmen en veel onthoudingen maar gekozen werd Hromadka toch.

Wereldraad en Zendingsraad

De Internationale Zendingsraad staat nog altijd los van de Wereldraad van kerken. Maar reeds geruime tijd worden pogingen gedaan om die twee lichamen samen te smelten. Hetgeen begrijpelijk is. Want een Wereldraad van Kerken is die naam feitelijk niet waard als niet ook de zending in haar arbeid betrokken wordt. En de zending is zozeer arbeid van de kerk, dat zij in de eerste plaats door kerkelijke instanties dient te worden geleid. De opneming van de Internationale Zendingsraad in de Wereldraad heeft op de laatste vergadering van het Centrale Comité van de Wereldraad van Kerken concrete vormen aangenomen. De Zendingsraad zal in de Wereldraad opgenomen worden als een aparte „division”, onderafdeling, met een eigen bestuur, en hoge mate van onafhankelijkheid.

Nationale zendingsraden en via deze ook zendingsgenootschappen kunnen dan aan die zendings-division van de Wereldraad deelnemen, zonder lid van de Wereldraad te zijn. De benoemingen van en voor deze division moeten evenwel de goedkeuring van de Algemene Vergadering of het Centraal Comité van de Wereldraad hebben. Omgekeerd zullen in de organen van de Wereldraad extra zetels voor zendingsmensen worden gecreëerd. Deze kwestie is speciaal voor ons land van belang. De synodale kerken zijn wel lid van de Internationale Zendingsraad, maar niet van de Wereldraad. Op de nog steeds zittende synode van deze kerken werd uitgesproken, dat deze kerken uit de Internationale Zendingsraad zullen treden, indien deze een onderdeel zou worden van de Wereldraad. En dat ze in dat geval er dan ook niet door een achterdeurtje toch weer in wilden komen.

Hereniging van kerken

De hereniging van kerken blijft „in het nieuws”. Op de vergadering van het Centrale Comité van de Wereldraad van dit jaar werd mededeling gedaan omtrent niet minder dan 38 kerkelijke herenigingen die in voorbereiding zijn. Speciale aandacht had daar de toenadering van de Anglikaanse en de Episcopale kerk van Schotland enerzijds en de Schotse kerk en de Presbyteriaanse kerk anderzijds. De kerk van Schotland gaat de instelling van bisschoppen overwegen. En de kerk van Engeland de instelling van ouderlingen. In Noord-India is een vereniging van kerken in voorbereiding welke een bredere groep van kerken zal omvatten dan ooit het geval was. Het is een reeks van Baptisten tot Anglikanen. Kinderdoop en volwassendoop zullen daar beide in praktijk worden gebracht. Niemand hoeft tegen zijn geweten een doophandeling te verrichten. Een herdoop mag niet worden toegelaten. De „eenheid” der kerken wordt al meer een feit. Maar het is een eenheid niet op grond van een gemeenschappelijk geloof in de Heilige Schrift. Intussen gaan gereformeerden van allerlei soort voort elkaar te verketteren, te verbijten en de door God gewilde eenheid der kerk tegen te staan.

Kerken in Japan

De kerkelijke nieuwsdienst van Japan geeft de laatste cijfers van het aantal leden van enkele kerken, van het aantal predikanten en kerkelijke arbeiders, zoals deze zijn gegeven in het Christelijk Jaarboek van Japan van 1957:

Verenigde Kerk van Christus 167.971 leden, 1377 predikanten en kerkelijke arbeiders; Anglicaans Episc. Kerk van Japan 39.603 leden, 419 predikanten en kerkelijke arbeiders; Baptisten 9.397 leden, 74 predikanten en kerkelijke arbeiders; Evang. Lutherse Kerk 7.250 leden, 77 predikanten en kerkelijke arbeiders; Leger des Heils 5.388 leden, 221 predikanten en k.a.

In totaal tellen de Protestantse kerken in Japan 322.135 leden en beschikken zij over 3825 Japanse predikanten en 1440 zendelingen. De R.K. kerk telt in dat land 227.063 leden, heeft 300 geestelijken en 1088 zendelingen; de Orthodoxe kerk heeft 34.391 leden en 62 geestelijken.

PERSSCHOUW

„Gesprek” of „Spreken uit het Woord”

Over het modebegrip „gesprek” schrijft J. v. W. in „Waarheid en Eenheid” het volgende behartigenswaardige woord:

„We moeten ons woord spreken in de oecumenische beweging, ons woord laten klinken in de vergaderingen van de Wereldraad van Kerken”, is de mening van velen, die, hoewel ze Gereformeerd zijn, toch de aansluiting van onze Kerken bij de Wereldraad voorstaan.

„Als wij ons afzijdig houden, beleven we onze verantwoordelijkheid niet, die we hebben tegenover onze medechristenen”.

Wel, broeder, welk woord wilt u dan spreken in de bijeenkomsten van de oecumenische beweging?

Wenst u „het gesprek”, dat gevaarlijke halverwege-elkaar-benaderen, dat volgens de berichten van de laatste weken orthodoxe kerkeraden er toe bracht, vrijzinnige predikanten te beroepen, opdat vrijzinnigen aan hun trek komen?

Men leest niet, dat vrijzinnigen beloofden bij een eventuele vacature hun stem uit te brengen op rechtzinnige predikanten!

Het „gesprek” is maar een gevaarlijk ding! Maar kom, u wilt het gesprek.... met prof. Banning, met prof. Hromadka uit Hongarije, met dr. Buskes.... wie wilt u nog meer?

Wilt u met die mensen uw woord spreken, of zal Gods Woord op tafel moeten komen?

Uw woord zal toch zijn kracht moeten putten uit het Woord Gods!

En zodra u dat Woord Gods opent... staakt het gesprek!

Want dan zullen, als u met uw Gereformeerde Schriftbeschuwing werkt, de gemoederen wel zodanig gaan spreken, dat van „gemoedelijkheid”, die schone eigenschap van een „gesprek” niet veel meer te merken is!

Dan verandert het „gesprek” in een debat en zult u zien, dat er van oecumenische eenheid niets komt, zolang u getrouw Gereformeerd blijft spreken.

Hebt u dan uw woord... naar het Woord Gods gesproken, dan zal men verklaren, dat u te stijf bent, om u te kunnen plooiën naar de soepelheid, die men „verdraagzaamheid” belieft te noemen.

En van geestelijke eenwording komt niets terecht.

Gereformeerd zijn en met de mensen van de Wereldraad van Kerken aanpappen, zal een moeilijke bezigheid blijken.

Zolang ge uw woord laat bepalen door Gods Woord.

Een kerkelijk „gesprek” ja dat is mogelijk als de „gesprekspartners” alle de Heilige Schrift als normatief woord aanvaarden.

Als die basis ontbreekt is het een onmogelijke en dus onvruchtbare bezigheid.

KERKNIEUWS

Bedankt voor Goes: J. Faber te Deventer.

Tweetal te Kralingen: Z. G. van Oene te Sliedrecht en G. Spijker te Bedum.

Bevestiging. Na bevestigd te zijn door ds K. D. van Dijk van Zwagerveen-Zwaagwesteinde deed ds W. Vis zijn intree in de kerk van Buitenpost met een predicatie over Luc. 22: 24-27.

Afscheid. Ds J. J. de Vries nam wegens vertrek naar Bergentheim afscheid van de kerk van Zuidhorn met een predicatie over 2 Thess. 1: 10-12.

Peremptoir-examen: kand. W. Bax legde met goed gevolg peremptoir-examen af voor de klassis Kampen en werd toegelaten tot de dienst des Woords en der sacramenten.

Jubileum. Ds J. E. Westerhuis, em. pred. van de Geref. Kerk te Hellevoetsluis-Nieuw Helvoet herdacht 17 nov. dat hij voor 50 jaar bevestigd werd als predikant van de Geref. Kerk van Zuidwolde (Dr.). Hij diende achter-eenvolgens de kerken van Zuidwolde (Dr.), Gramsbergen, Asperen, Oud-Loosdrecht en Hellevoetsluis-Nieuw Helvoet.

Schoondijke. De kerkdiensten van de Geref. Kerk van Schoondijke worden thans gehouden te Oostburg in het gebouw Rehobôth tegenover de Watertoren.

Geref. Studenten Vereniging Utrecht. Het bestuur van de vereniging van Gereformeerde Studenten Utrecht is voor het jaar 1957/58 als volgt samengesteld:

J. A. VENHUIZEN, praeses.
C. VAN DE VATE, ab.-actis.
H. BROUWER, fiscus.

Adres ab.-actiaat: Sweelinkstr. 11, Utrecht.

Verantwoording van kerkcollecten

ontvangen ten behoeve van de geestelijke verzorging van varenden ter zee en op de binnenwateren in de periode juli 1957 t/m oktober 1957

Warffum f 7.34; 's-Gravenhage-Oost f 45.69; Heemstede f 22.32; Smilde f 18.66; Maassluis f 25.23; Berkel-Rodenrijs f 146.93; Soest f 6.47; Katwijk f 26.23; Nieuw-Lekkerland f 19.45; Onderdendam f 15.19; Bedum f 88.62; Meeden f 7.82; Utrecht f 146.23; Westeremden f 16.70; Vleuten-de Meern f 15.46; Houwerzijl f 62.29; Bergschenhoek f 22.20; Almelo f 33.24; Baarn f 46.77; Rotterdam-C. f 113.25; Alphen a/d Rijn f 20.41; Nieuwleusen f 26.15; Kantens f 37.07; Dokkum f 6.84; Schildwolde f 133.13; Nieuweramstel f 28.20; Capelle a/d IJssel f 67.45; Eindhoven f 43.05; Sappemeer-Hoogezand f 23.52; Garrelswear f 24.21; Terneuzen f 42.10; Delfzijl f 28.54; Zevenbergen f 19.48; Zaltbommel f 14.61; Ruinerwold f 13.07.

In maart 1958 D.V. publicatie van de volgende verantwoording in de kerkelijke pers. Collecten en giften gelieve men over te maken op girono. 829568 t.n.v. „Penningmeester comm. van samenwerkende Ger. Kerken voor de geestelijke verzorging van varenden”, Nieuwstad 25, Delfzijl.

N.B. 't Voormalig girono. 229568 is met ingang van 16 november 1957 gewijzigd in 829568. Verzoeken voorts geen gelden voor deze arbeid over te maken op girono. 451884 van ds R. K. Wigboldus.

EMIGREREN?

G.E.S.

Als ERKEND AANMELDINGSBUREAU verzorgen wij voor U alle emigratie-papieren. Wij geven voorlichting en verlenen bemiddeling voor plaatsing in alle landen en plaatsen waar eigen Gereformeerd Kerkelijk leven is.

VRAAGT VOORLICHTING VIA UW EIGEN ORGANISATIE:

GEREFORMEERDE EMIGRATIE STICHTING
Thomas à Kempisweg A 32, Utrecht, tel. 30335 - b.g.g. 26393

Vertegenwoordigers door geheel Nederland

Zojuist verschenen:

Prof. Dr. K. J. Popma, VRIJMAKING

(Een getuigenis) f 1.50

Tevens voorhanden: Prof. Dr. K. J. Popma, De boodschap van het boek Job (Bijbelstudies) f 5.50; idem, Inleiding in de wijsbegeerte f 5.90; Prof. B. Holwerda, De wijsheid die behoud. (Schriftoverdenkingen) f 5.50.

Boekhandel J. WRISTERS, UTRECHT Giro 43991

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 2452

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.